

AGRO-ECOLOGIE ALS INSPIRATIE VOOR ALTERNATIEVE VERDIENMODELLEN

Commissie landbouw, visserij en platteland

Vlaams Parlement

9 december 2020

KURT SANNEN

Bolhuis

Advies voor landbouw en natuur

i.s.m. Mischa Indeherberg (Miecoeffect) en Wim Govaerts (Wim Govaerts & co)

ALTERNATIEVE VERDIENMODELLEN

- Alternatief?

*“Met een **alternatief** wordt over het algemeen een situatie aangeduid die afwijkt van wat gebruikelijk is, maar daar niet voor onderdoet, of waarvan zelfs wordt verondersteld dat het beter is. ”*

- Verdienmodel ?

“revenuemodel, afrekenmodel, omzetmodel, winstmodel of businessmodel”

- Verdienen ?

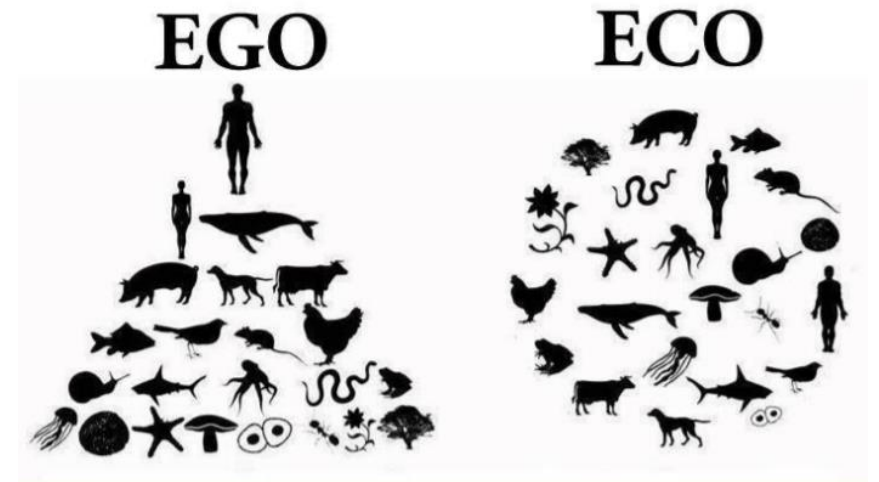
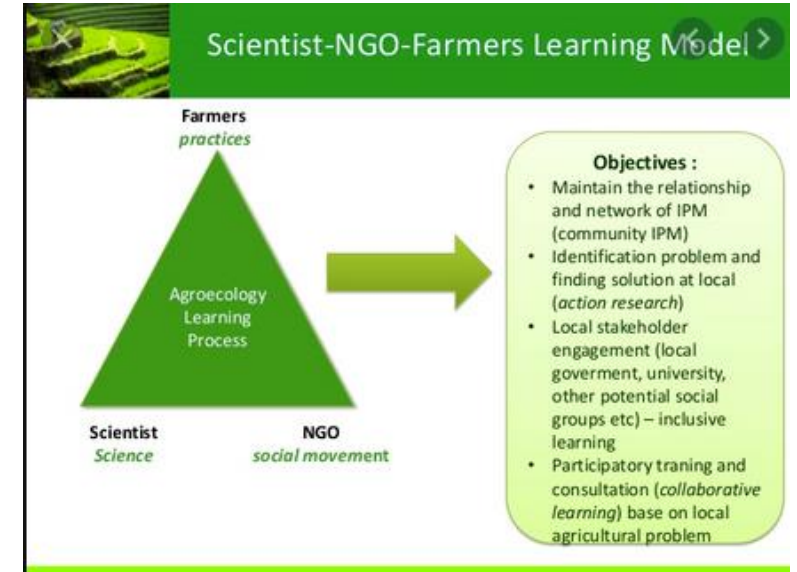
1. Geld krijgen voor werk dat je hebt gedaan (Eng. = to earn)
2. Behoren te krijgen in ruil voor iets dat je gedaan hebt (Eng. = to deserve)

Jij bent goud waard!

VERDIENEN EN AGRO-ECOLOGIE

- Agro-ecologie is geen landbouwsysteem
- Agro-ecologie is
 - Een weg met een richting
 - Een bril
 - Doet ons vragen stellen
- Agro-ecologie is
 - Praktijk
 - Wetenschap
 - Sociale beweging
- Niet de winst voor het individu staat centraal maar het welzijn van alle mensen en de planeet

IDEOLOGIE ?

"Min of meer afgerond en coherent samenstel van ideeën over de samenleving en de manier waarop die moet veranderen. Ideologieën worden meestal gebruikt om mensen te mobiliseren, in het bijzonder op het terrein van de politiek."

- Impact ideologie op huidig (landbouw)beleid
 - Vooruitgangsgeloof
 - Geloof in vrijmaken handel
 - Geloof in economische groei
 - Geloof in wetenschap als enige bron van kennis en dat alles kenbaar is
 - Geloof dat mens heerser of rentmeester is van natuur
 - Geloof dat som van individuele belangen = algemeen belang
- Agro-ecologie is een kritiek op deze gangbare ideologie

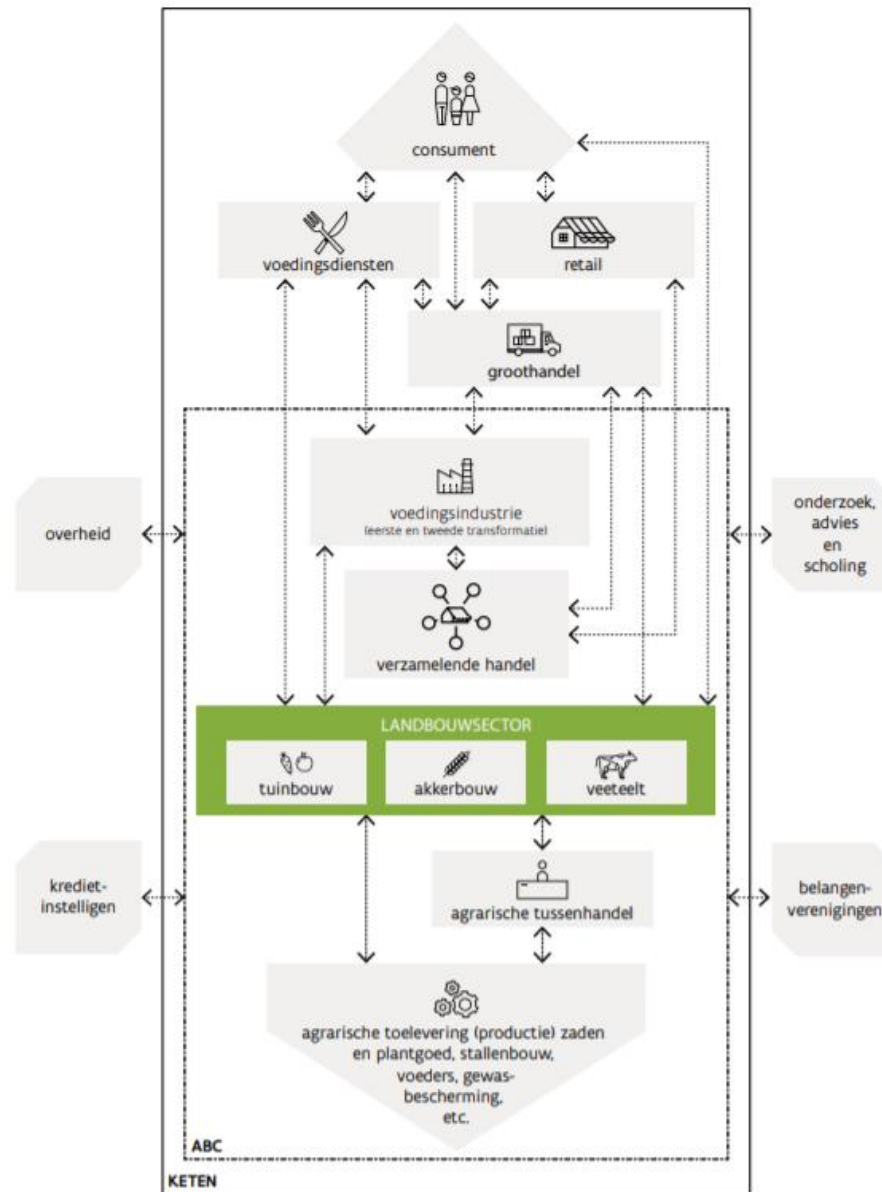
LANDBOUW VANUIT AGRO-ECOLOGISCH PERSPECTIEF

- **Kringlopen sluiten:** recyclage van biomassa, voedingsstoffengebruik optimaliseren, nutriëntenkringloop in evenwicht
- Gunstige groeiomstandigheden in **bodem** waarborgen: organische stof in bodem, bodemleven, drastische vermindering externe chemische inputs
- Verliezen minimaliseren van basisinput zon, water en bodem: microklimaatbeheer, wateropvang, bodembeheer, samenhang veeteelt en gewasteelt: steven naar **zero-input en output systeem**
- Genetische **diversificatie** in agro-ecosysteem
- **Interactie en biologische synergiën** zoeken: optimalisatie agrobiodiversiteit, optimalisatie ecosysteemdiensten
- Voedsel produceren **dichter bij consument**
- **Winst voor samenleving** centraal stellen ipv individuele winstmaximalisatie

VERDIENEN VANUIT AGRO-ECOLOGISCH PERSPECTIEF

- Wie verdient ?
 - Agrarische toelevering
 - Banken
 - Landbouwer
 - Voedingsindustrie
 - Groothandel
 - Retail
 - Consument
- Wat met
 - Natuur, milieu, klimaat ?
 - Gezondheid ?
 - Niet koopkrachtige burger in noord en zuid ?

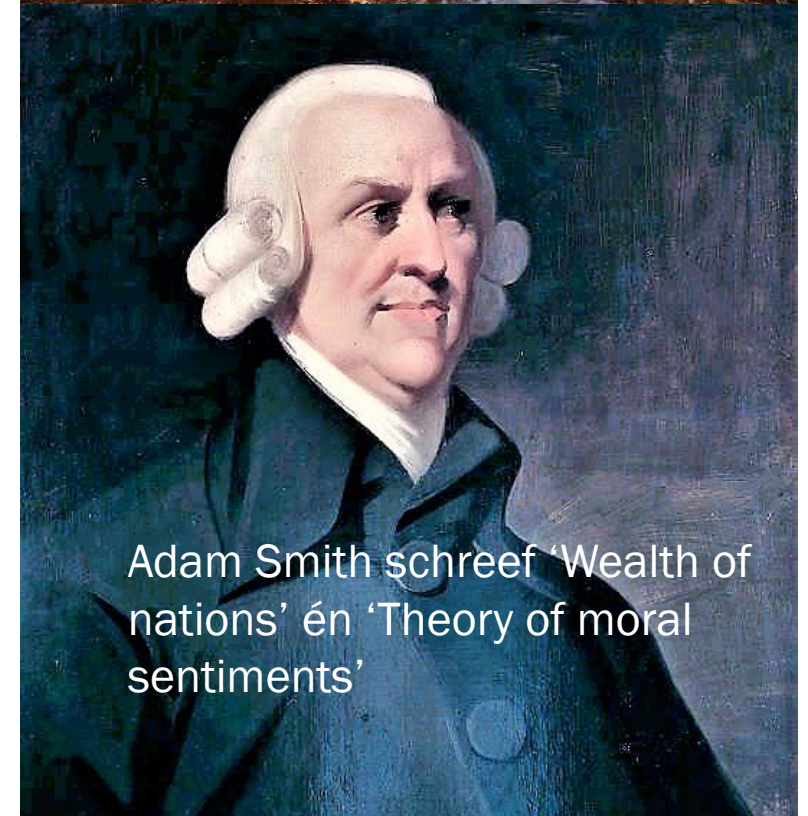
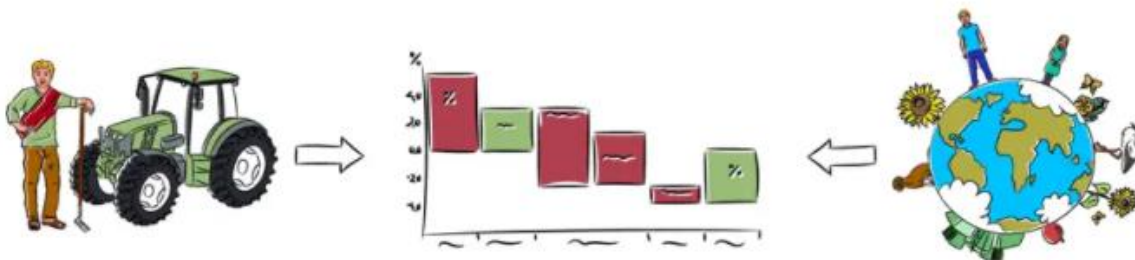
Bron: Departement Landbouw en Visserij, 2018 op basis van Van Dingenen et al., 2008

MARKTFALEN VAN DE VRIJE (VOEDSEL)MARKT

- Landbouwinkomen laag
- Nog steeds grote negatieve externaliteiten vanuit landbouw op milieu, klimaat, biodiversiteit
- Onvoldoende beloning voor maatschappelijke dienstverlening door landbouwers
- Grote impact landbouw van het Westen op het Zuiden

True Cost Accounting

UNFAIRE AGROVOEDINGSMARKT

- Landbouwer wordt in positie van goedkope grondstoffenleverancier gehouden
 - Lage prijzen
 - Risico
 - Lock in
- Winstmarge in landbouw unfair laag in vergelijking met andere actoren
 - $\text{Winst} = \text{omzet} - \text{kosten} - \text{arbeidskosten} - \text{reserves}$
- Marktspelers in agrovoedingsmarkt worden onevenredig groot
 - Oneerlijke handelsmacht

- 3 companies = 60% of the global market in seeds and pesticides
 - Number 1 = Bayer
- 3 companies = 50% of the global market in agricultural machinery
 - Number 1 = John Deere
- 5 companies = 70% of the global food harvest trade
 - Number 1 = Cargill
- 50 companies = 50% of the global food processing
 - Number 1 = Nestlé
- 10 supermarkets = 50% of the European food retail
 - Number 1 = Schwarz (incl. Lidl)

ROL VAN DE OVERHEDEN

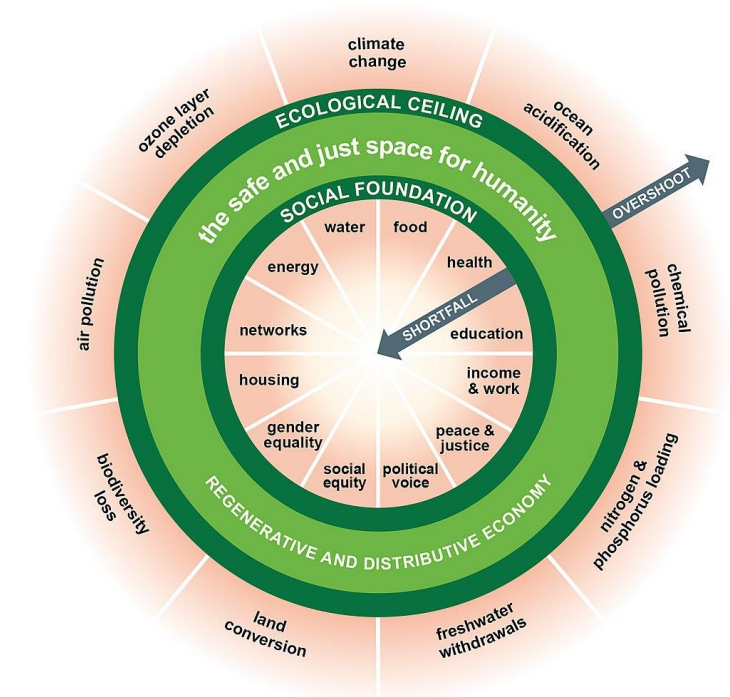
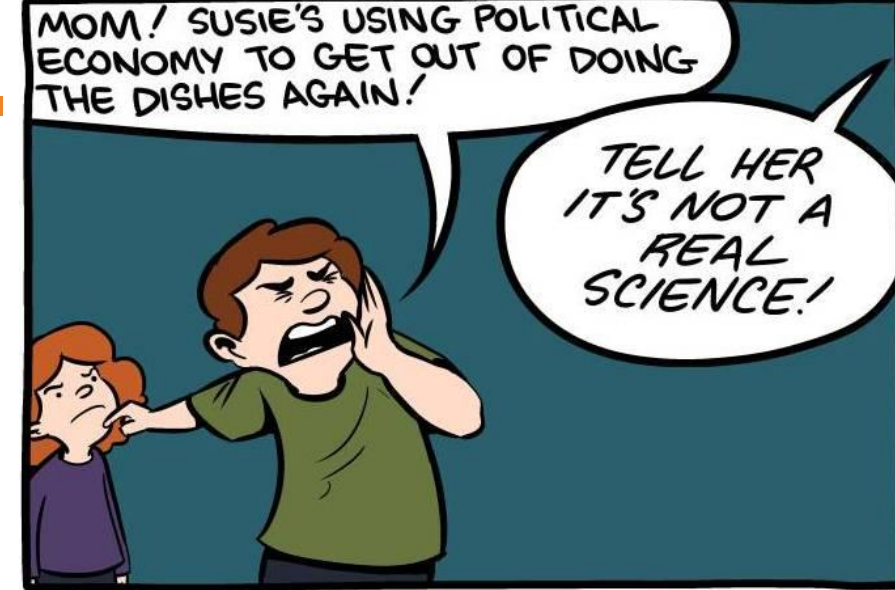
Overheidstools :

- Internationaal
 - Handelsverdragen
 - Verdragen inzake klimaat, biodiversiteit ...
 - Marktregels
- EU
 - Handelsnormen
 - Milieuriichtlijnen
 - GLB
 - Fiscaliteit (arbeid duur, energie goedkoop)
- België
 - Vlaams beleid inzake landbouw en omgeving
- Lokaal

- Marktregulering
- Import- en exportregels
- Verbieden, belasten, reguleren ... wat ongewenst is
- Stimuleren via subsidies, belastingvoordelen, ... wat gewenst is
- Quota, verhandelbare rechten
- Monetair beleid
- ...

FAIRE VRIJE AGROVOEDINGS MARKT

- Verdienen voor iedereen (boer, burger, noord en zuid, klimaat, milieu, natuur ...)
- Zou niet de verantwoordelijkheid moeten zijn van de vrije keuze van consumenten of ondernemers
- Voedsel is mensenrecht, zou geen middel tot winstmaximalisatie mogen zijn in een neoliberale geglobaliseerde vrije markt
- Economie is politieke verantwoordelijkheid
 - Welke producten hoe internationaal verhandelen
 - Marktstandaarden voor voeding
 - Monopolievorming en concentratie marktmacht tegengaan
 - Internaliseren externe kost in prijs
 - Public money for public goods

Donut economy, Kate Raworth

AGRO- ECOLOGISCH VERDIENMODEL

- Fair arbeidsinkomen voor boer
- Internalisatie externe kosten én baten
- Landbouw op basis van agro-ecologische principes
- Verdienen voor
 - Boer
 - Mens
 - Planeet
- In een unfaire neoliberale geglobaliseerde vrije markt ...

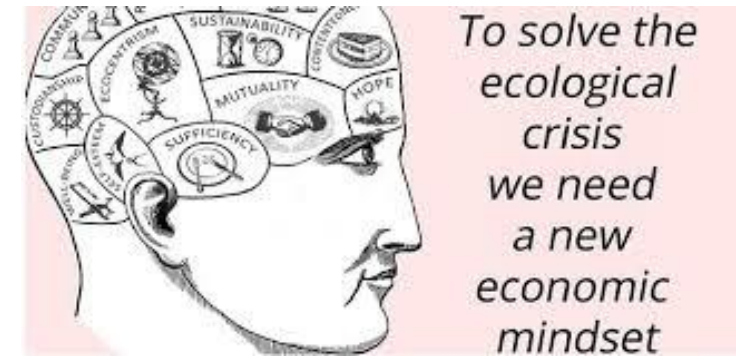
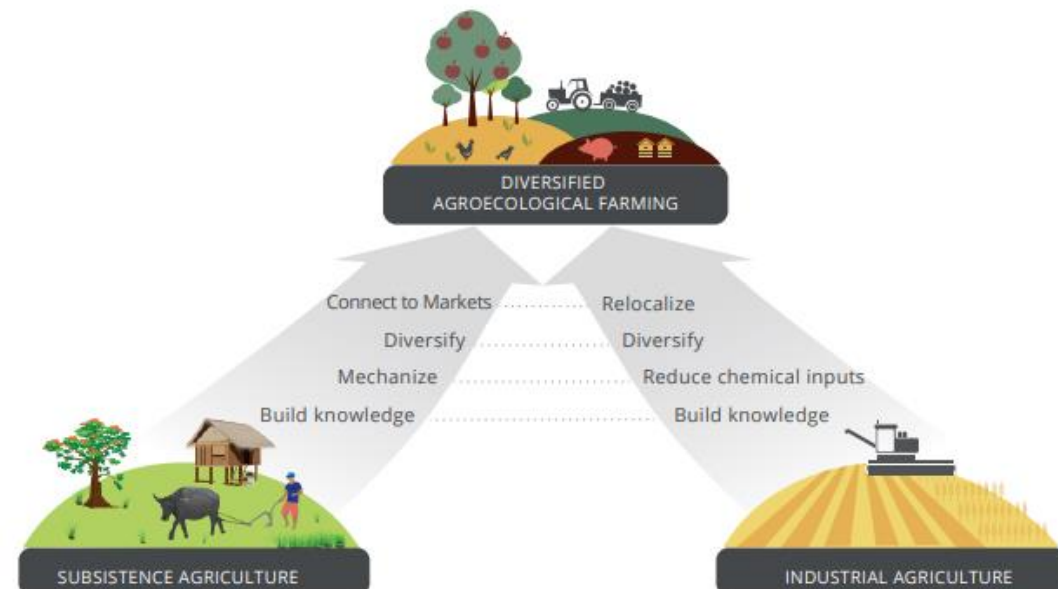
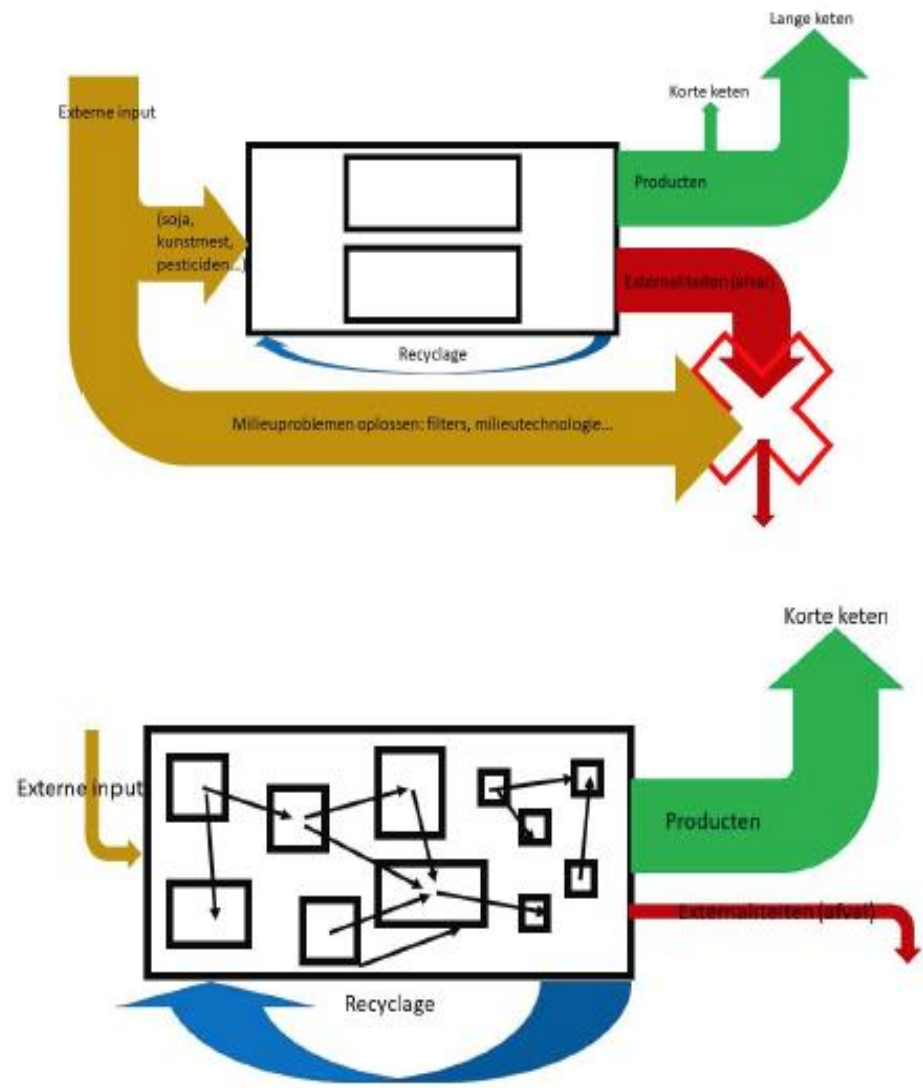
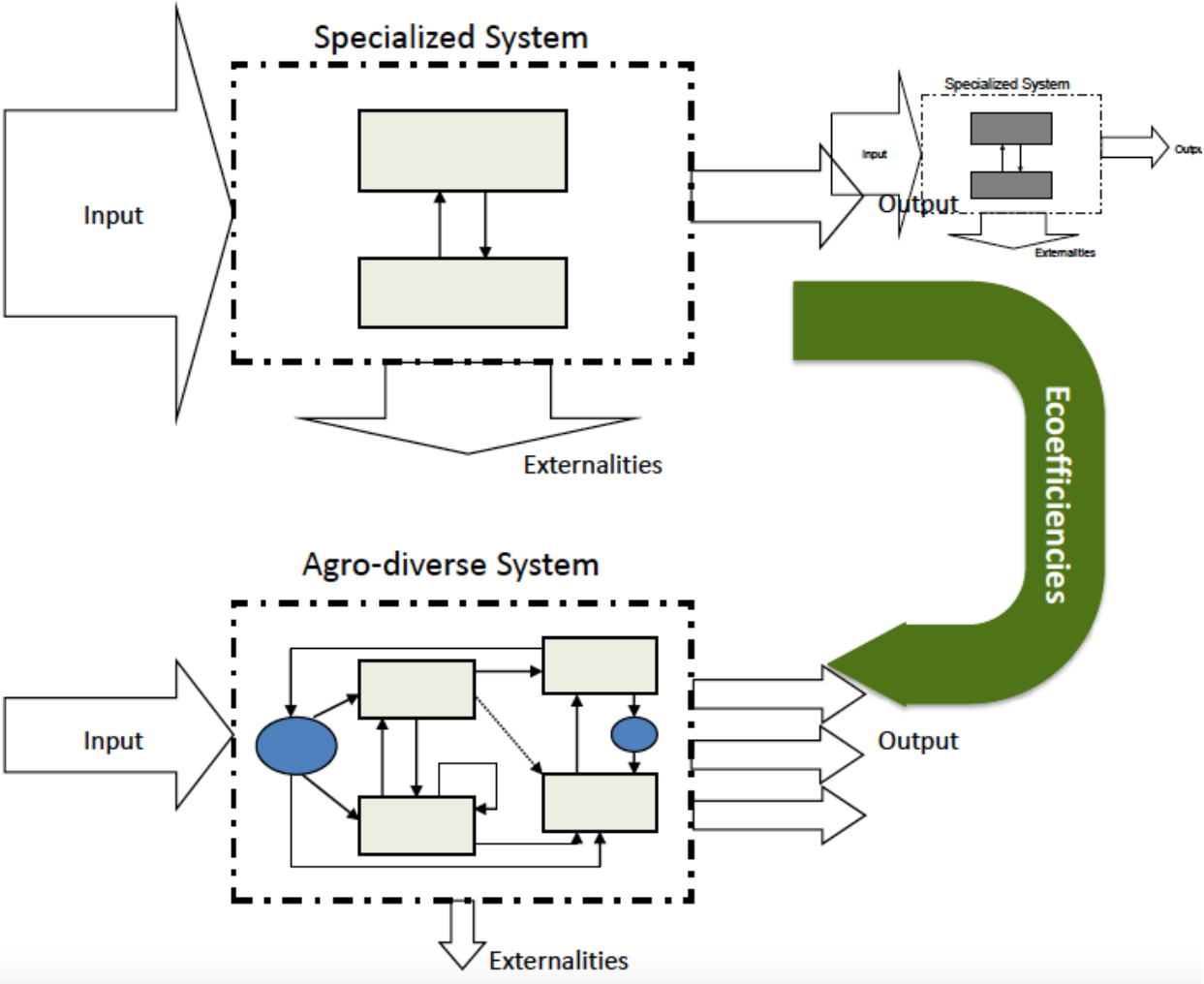

FIGURE 2 - TRANSITIONING FROM DIFFERENT STARTING POINTS

Produce more, but produce differently...

HOE ?

1. Creëren eigen marktomgeving/creëren community

- Label
- Nicheproduct
- Korte ketenverkoop
- Relatie opbouwen met klanten
- Eerlijkheid, transparantie

2. Internaliseren baten bedrijf

- Via prijs
- Via overheden
- Via samenwerking
- Via verbredingsactiviteiten

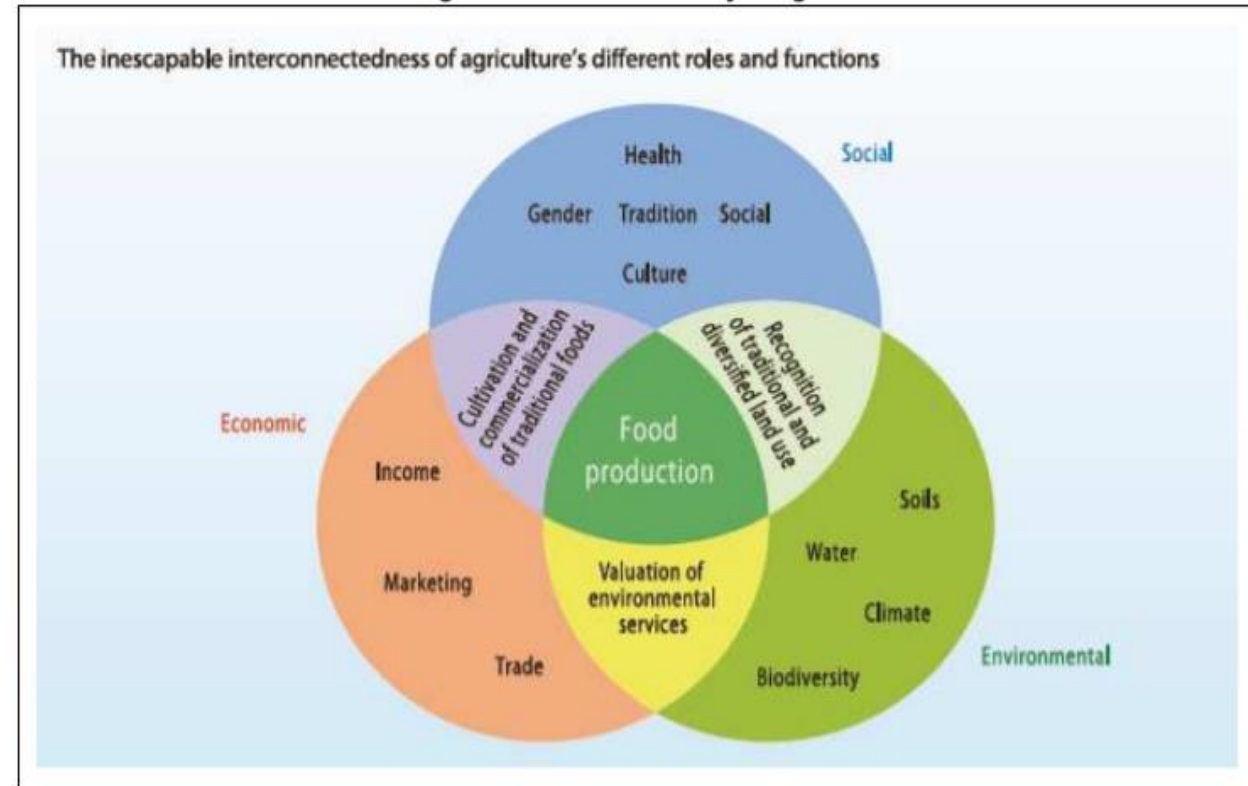
3. Synergiën met milieu, natuur, klimaat optimaliseren

- Energiebesparing
- Eiwitautonomie
- Kringlopen
- Bodem

4. Ketenverkorting, creëren meer marktmacht, meer toegevoegde waarde naar landbouwbedrijf

5. Risico delen met keten en/of internaliseren

6. Focus op arbeidsinkomen, saldo, kostenverlaging

Source: Reproduced from IAASTD (2009).

AGRO-ECOLOGIE ALS INSPIRATIE VOOR ALTERNATIEVE VERDIENMODELLEN

1. Winwin natuur en landbouw voor melkveehouderij via public money for public goods in CAP
2. Landbouw en roofvogel onverwachte bondgenoten in het Antwerpse havengebied
3. Natuurbeheer en vleesveehouderij op het Bolhuis

1. WIN WIN NATUUR EN LANDBOUW VOOR MELKVEEHOUDERIJ IN VLAANDEREN VIA PUBLIC MONEY FOR PUBLIC GOODS *(uit studie in opdracht van WWF)*

Melkveehouderij nu:

Gemiddeld:

74 melkkoeien
+ jongvee en droge koeien

Teeltplan

15 ha grassland
26 ha maïs

Rantsoen in kg DS per dier per dag

GLB-steun

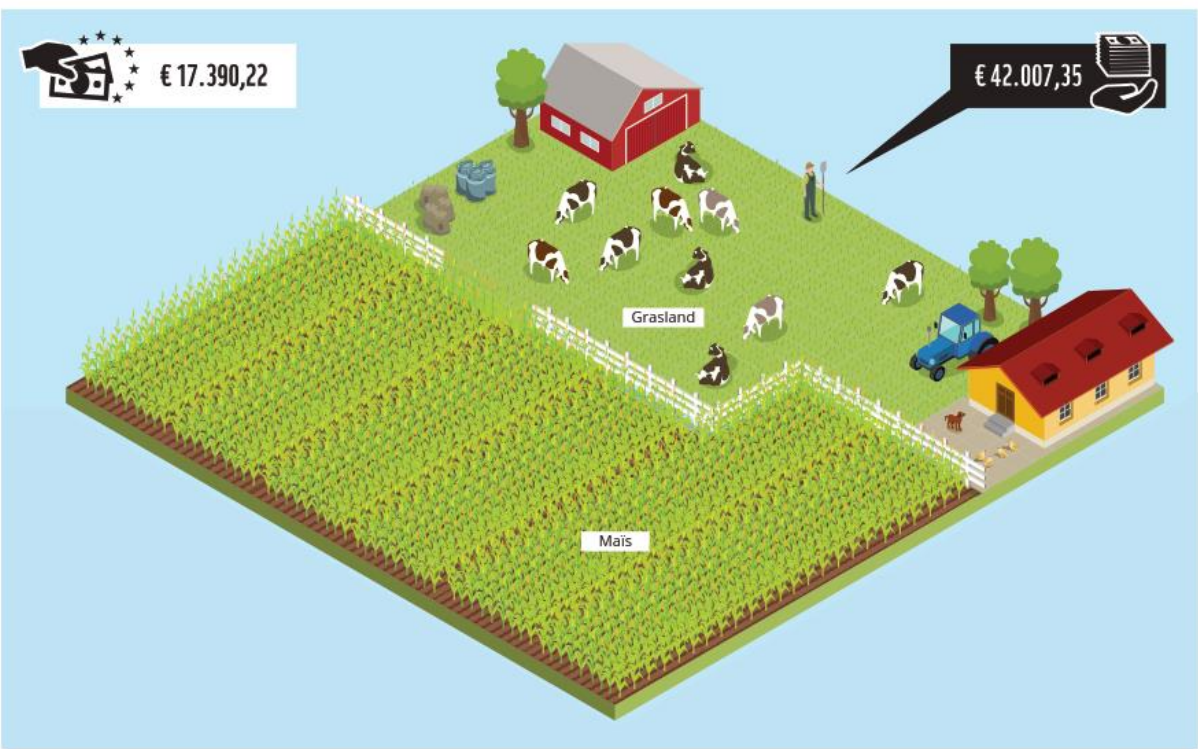
€ 16.414 directe steun
€ 976 pijler II

Rantsoen	Melkkoeien
Graskuil	4
Maiskuil	11
Pulp	1
Bierdraf	-
Eiwitrijke brok	3
Evenwichtige brok	2,5
Mineralen	0,1

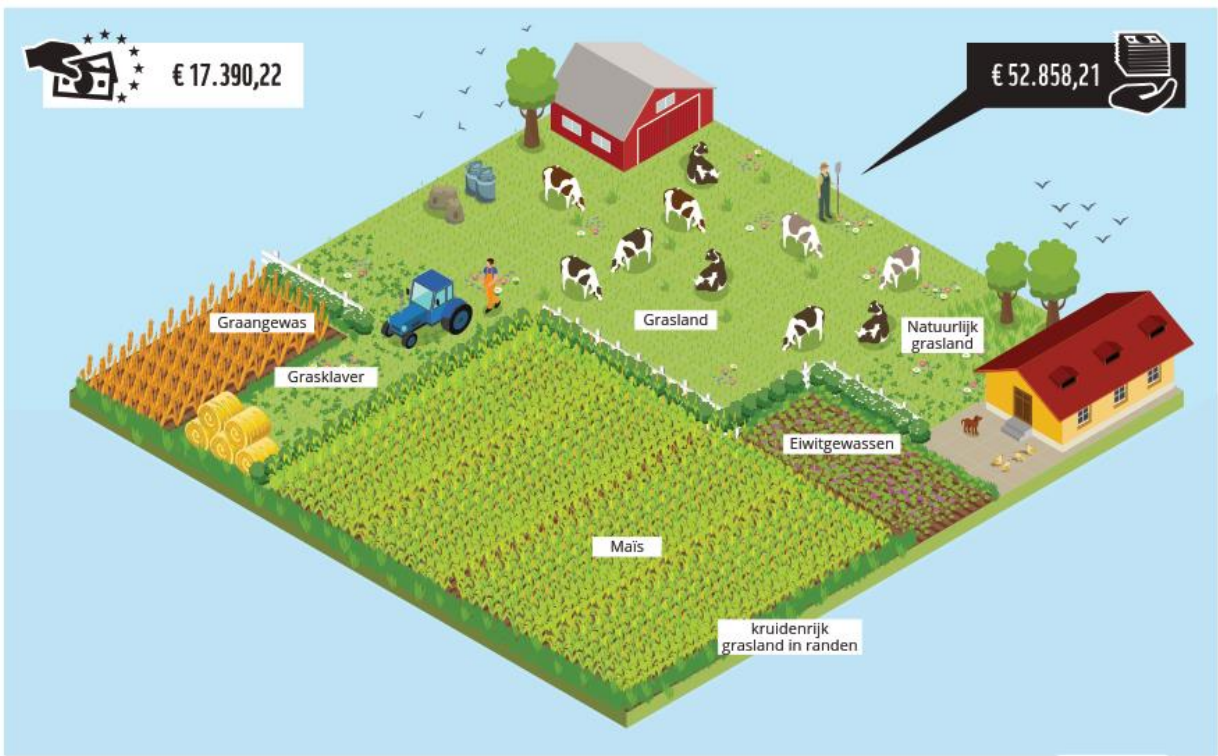
SCENARIO MELKVEE

Standaard

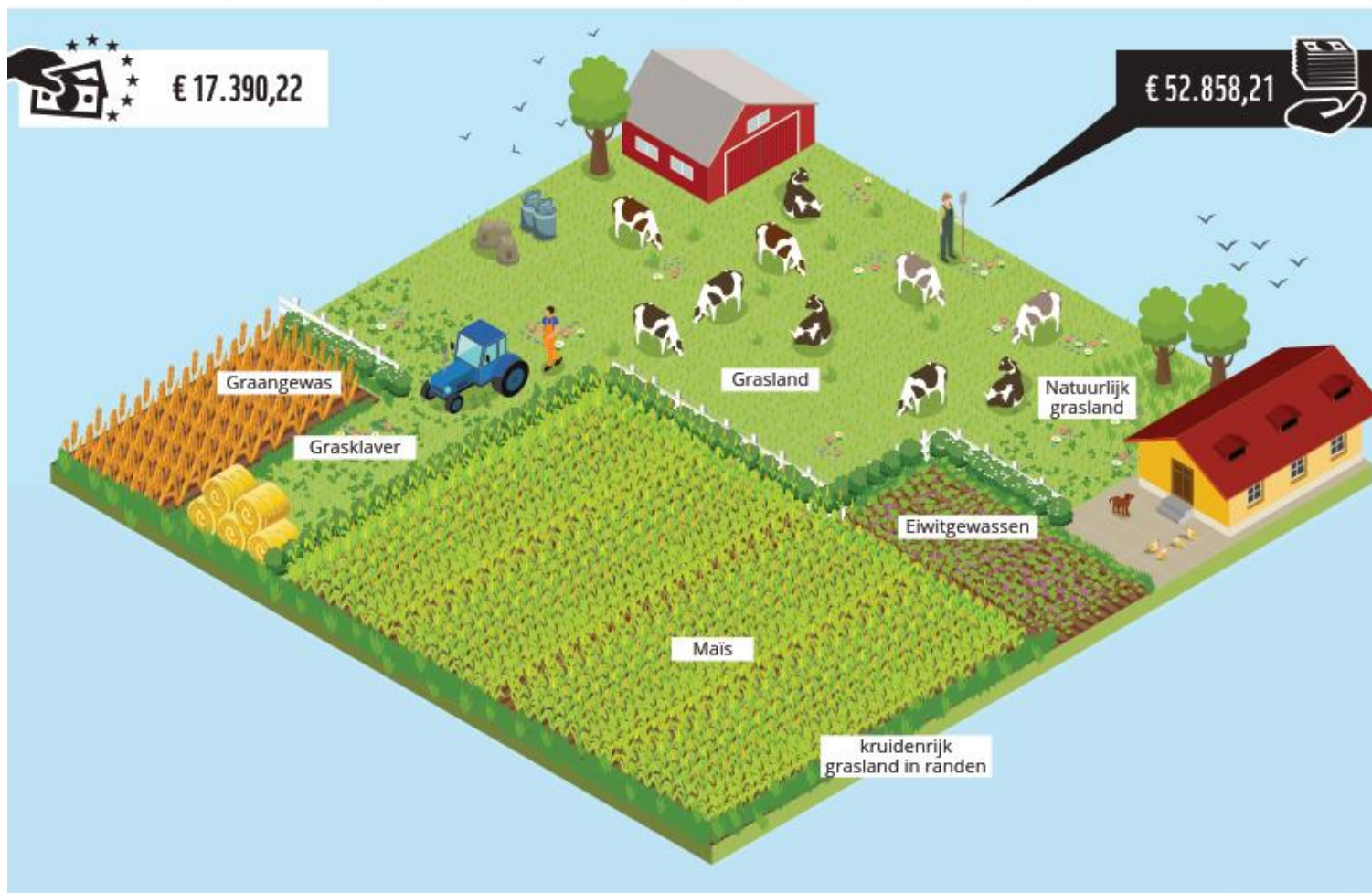

Scenario

MELKVEEHOUDERIJ SCENARIO

enario

Gemiddeld:

74 melkkoeien met jongvee en droge koeien

Teeltplan

6 ha extensieve graslanden
(perceelsranden, natuurgraslanden ...)

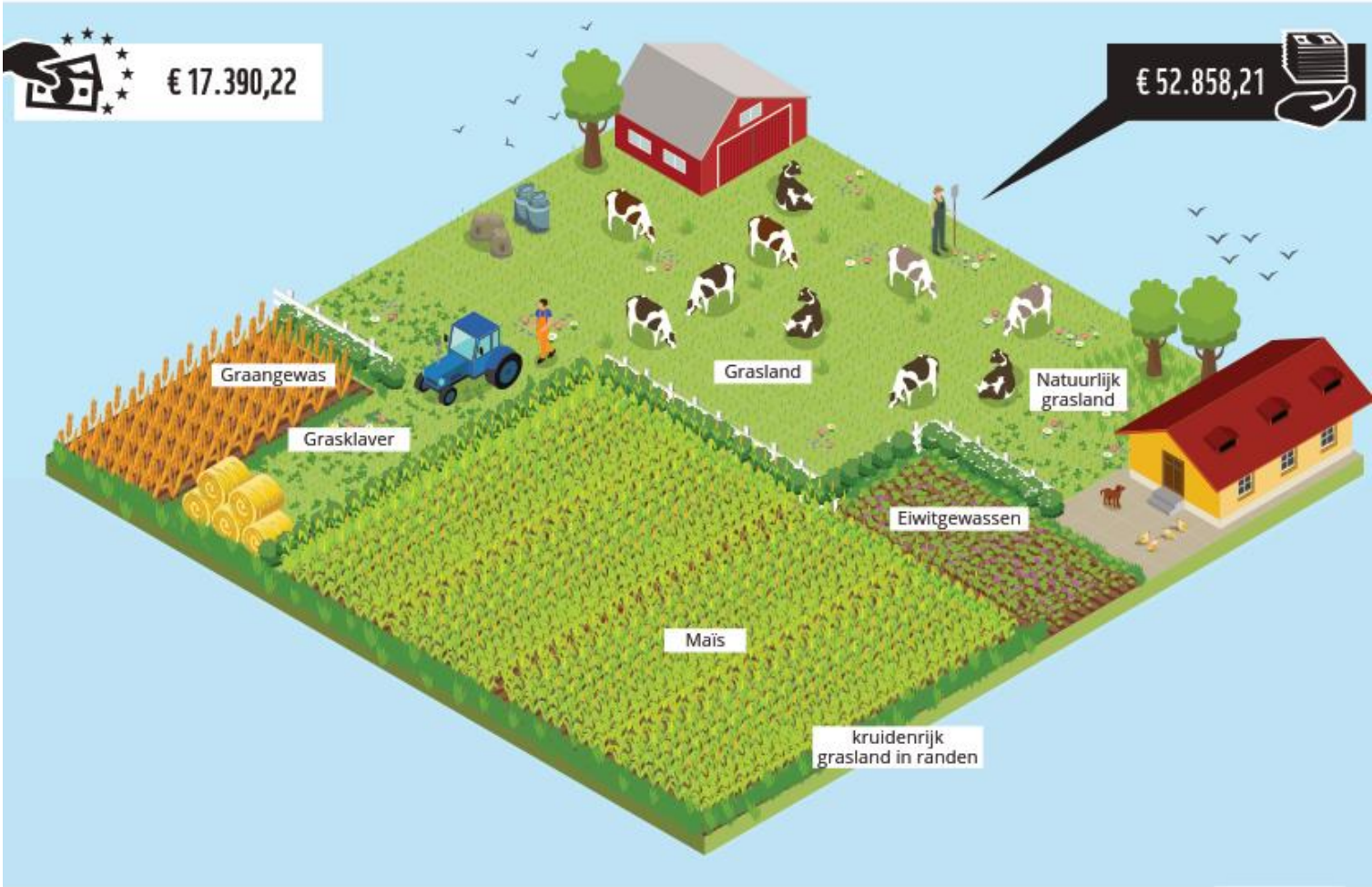
21 ha permanent grasland, grasklaver,
luzerne, ...

12 ha maïs

2 ha graan

MELKVEEHOUDERIJ SCENARIO

enario

Rantsoen	Melkkoeien
Grasklaverkuil (of deels luzerne)	9
Maïskuil	6
Bierdraf	1
Graan	1
pulp	1,5
Eiwitrijke brok	1
Evenwichtige brok	1,5
Mineralen	0,1

Bron: Wim Goaerts en co, in DS per dier per dag

SCENARIO MELKVEE

Tabel 2: Actuele en potentiële rendabiliteit van een gemiddeld melkveebedrijf in Vlaanderen

	STANDAARD	SCENARIO
OPBRENGST (EXCL PREMIE)	€ 213.643,60	€ 203.950,93
GLB-STEUN (PREMIE)	€ 17.390,22	€ 17.390,22
Directe steun	€ 16.414,00	€ 4.381,22
ER	-	€ 11.835,00
AMKM+VLIF	€ 976,22	€ 1.174,00
TOTALE OPBRENGST (INCL PREMIE)	€ 231.033,82	€ 221.341,15
TOTALE VARIABELE KOSTEN	-€ 114.960,31	-€ 95.797,35
Totale voederkosten	-€ 84.341,79	-€ 65.178,83
TOTALE VASTE KOSTEN	-€ 74.066,16	-€ 74.066,16
TOTALE KOST	-€ 189.026,47	-€ 169.863,51
TOTAAL FAMILIAAL ARBEIDSINKOMEN	€ 42.007,35	€ 51.477,64

Productie: -5%

GLB-steun constant maar meer gericht via ecoregelingen

Opbrengst (incl steun): -4%

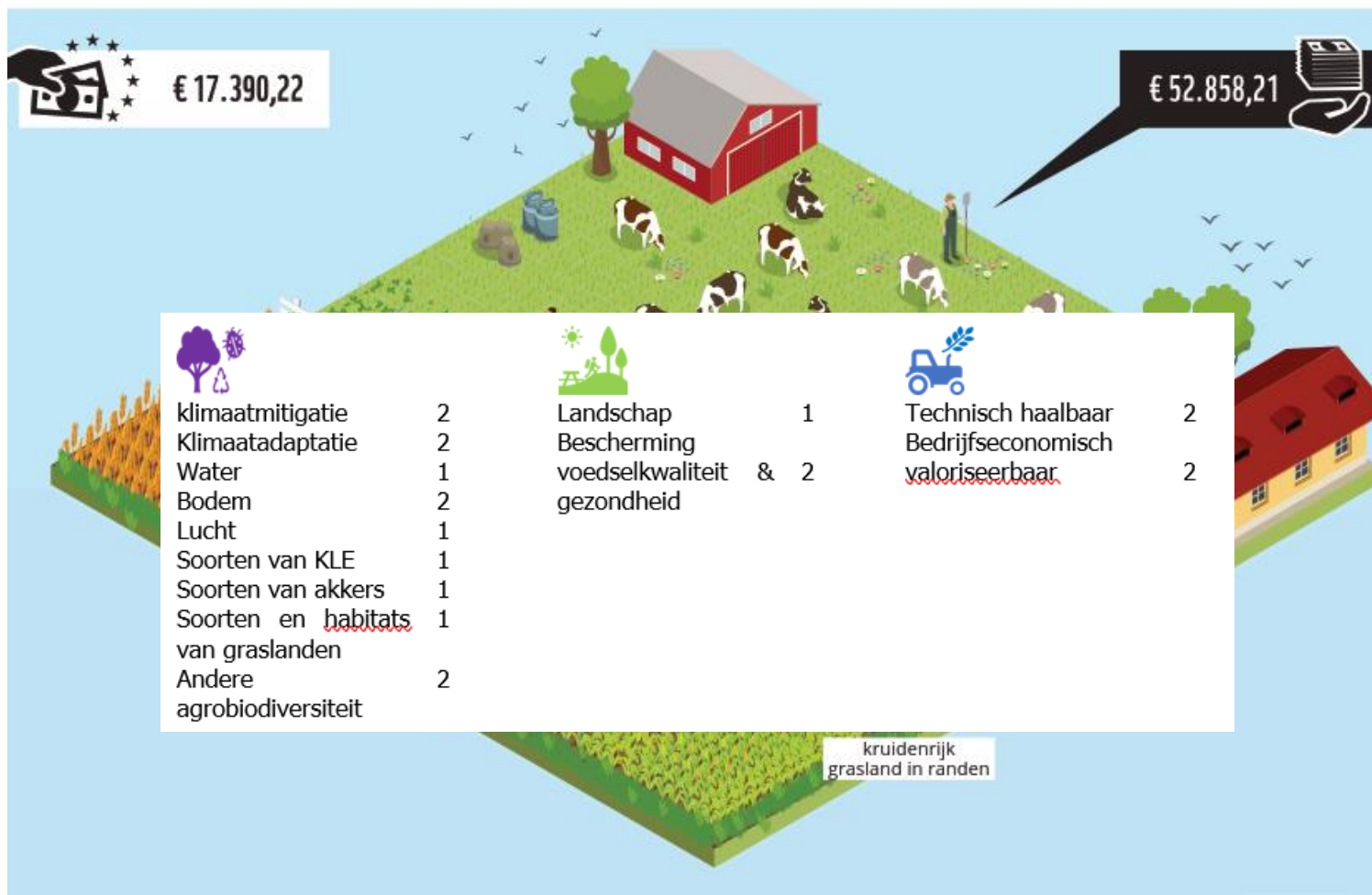
Totale kosten: -10%

Totale voederkosten: -23%

→ Familiaal arbeidsinkomen : +22%

MELKVEEHOUDERIJ SCENARIO

enario

Evenveel GLBsteun maar anders:

€ 3.000 ecoregling meerwaarde grasland (10 ha)

€ 6.585 voor perceelsranden grasstrook (5 ha)

€ 2.250 VLI voor grasklaver (5 ha)

€ 1.174 voor BO botanisch beheer (1 ha)

€ 4.381 direct steun (€ 107 per ha)

HOE ?

2. Internaliseren baten bedrijf
 - Via overheden
3. Synergiën met milieu, natuur, klimaat optimaliseren
 - Eiwitautonomie
 - Kringlopen
 - Bodem
4. Risico internaliseren
5. Focus op arbeidsinkomen, saldo, kostenverlaging

WIE VERDIENT ?

- Landbouwer
- Burger
- Planeet

HET NIEUWE GLB IS EEN KANS :

1. Een sterke groene architectuur met nadruk op stimuleren via ecoregelingen en AMKM
2. Genoeg budget voor ecoregelingen en AMKM
3. Geleidelijke daling directe steun tvv. ER en AMKM
4. Brede set ER en AMKM

ER	FOCUS	ECOLOGISCHE VOORDELEN	ECONOMISCHE VOORDELEN
ER1	Extensief en ecologische waardevol grasland	Koolstofopslag, verhogen (bodem)biodiversiteit, verhogen bodem- en waterkwaliteit, erosiepreventie, waterberging	Valorisatie gewassen, reductie kosten voor bemesting, voeder en gewasbeschermingsmiddelen, droogteresistentie
ER2	Randen	Verhogen biodiversiteit (voedselvoorziening, nestgelegenheid en connectiviteit), bodem- en waterkwaliteit, erosiepreventie	Erosiepreventie, bestuiving en ander functionele agro-biodiversiteit
ER3	Akkerland	Verhogen (bodem)biodiversiteit (voedselvoorziening en nestgelegenheid), bodem- en waterkwaliteit, erosiepreventie, verminderen pesticidegebruik	Valorisatie gewassen, reductie kosten voor gewasbeschermingsmiddelen, erosiepreventie, verhoging bodemkwaliteit
ER4	Bloeiende of zaadleverende winterbedekking	Koolstofopslag, verhogen (bodem)biodiversiteit (voedselvoorziening en nestgelegenheid), bodem- en waterkwaliteit, erosiepreventie	Valorisatie gewassen, erosiepreventie, verhoging bodemkwaliteit
ER5	Voeder- en eiwitautonomie	Koolstofopslag, verhogen (bodem)biodiversiteit (voedselvoorziening en nestgelegenheid), bodem- en waterkwaliteit, erosiepreventie	Valorisatie gewassen, reductie kosten voor bemesting, voeder en gewasbeschermingsmiddelen, erosiepreventie, verhoging bodemkwaliteit, droogteresistentie

5. Begeleiding en advies

2. BRUINE KIEKENDIEF EN LANDBOUW, ONVERWACHTE BONDGENOTEN IN ANTWERPSE HAVENGEBIED

- Haven Antwerpen, Linkerscheldeoever
- Nood aan meer leefgebied voor bruine kiekendief
- Wat is goed voor bruine kiekendief wat ook goed is voor landbouwer ?
 - Grasklaver
 - Mengteelten
 - Perceelsranden
 - Luzernestroken
 - Luzerne
- Langdurige begeleiding landbouwers
 - Teeltplan
 - Rantsoen
 - ...
- Demoprojecten
- Landbouwinnovatiefonds natuurinclusieve landbouw

“WIN WIN VOOR LANDBOUW EN NATUUR”

- GHA i.s.m. VLM, ANB
- Internaliseren natuurbaten via samenwerking
 - Demogronde, pasmuntgronden ...
- Synergiën met natuur, klimaat, milieu ... optimaliseren
 - Eiwitautonomie
- Focus op saldo, kostenverlaging, arbeidsinkomen

3. NATUURBOERDERIJ HET BOLHUIS

BOLHUIS

- Bio vleesveehouderij
 - Rundvee
 - Schapen
 - Kippen
- Oude rassen
 - Verhaal
 - Aangepast aan natuurbeheer
 - Lage kosten
 - Smaak
- Natuurbeheer
- Korte keten

- Lage kosten
 - Eenvoudige stallen
 - Veel grazen, buitenloop
 - Gronden in natuurbeheer met gebruiksovereenkomst
 - Geen akkerbouw
 - Goedkoop voer
- Voerautonomie
 - Grasklaver/luzerne
 - Ruwvoer 100 %
 - Laag krachtvoerverbruik (€ 0,09/kg groei)
- Alle dieren via korte keten
- Community
 - Thuisverkoop
 - Nieuwsbrief
 - Activiteiten
 - Authentiek verhaal/biolabel
- Samenwerking
 - Natuurbeheerders
 - Andere boeren
 - Biogroentenafval
 - Agroforestry
 - Materiaal delen

- Zoeken naar synergiën
 - Natuur als kans
 - Natuurbeheer
 - BO's
 - Meerwaarden
 - Kruiden
 - Voederbomen
 - Positieve eigenschappen dubbeldoelrunderen
 - Veel melk voor zoogkalveren
 - Goede ruwvoerverteerders
- Verbreding
 - Ezeltourisme
 - Consultancy

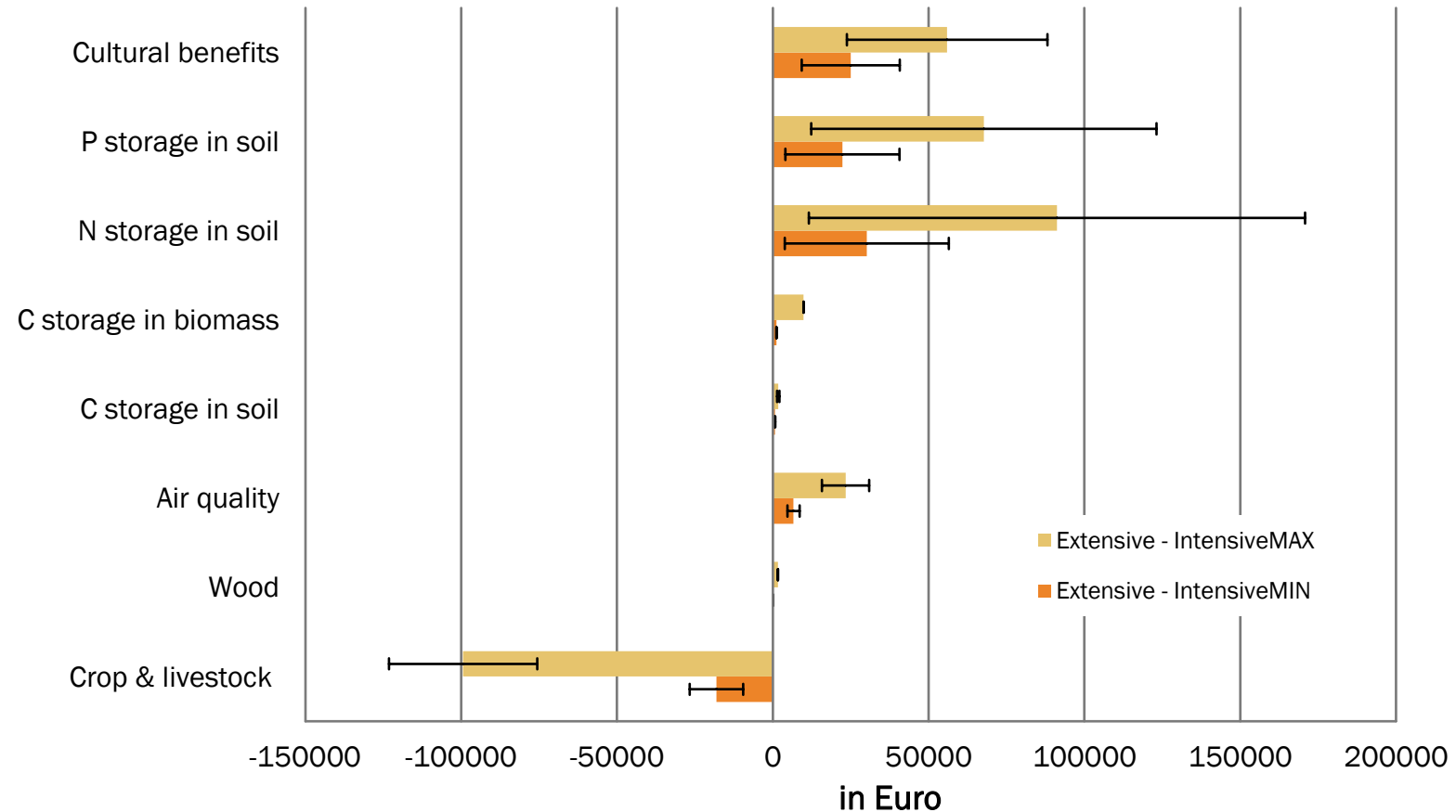

HOE ?

- Synergiën met milieu, natuur, klimaat optimaliseren
 - Energiebesparing
 - Eiwitautonomie
 - Kringlopen
 - Bodem
- Ketenverkorting, creëren meer marktmacht, meer toegevoegde waarde naar landbouwbedrijf
- Risico delen met keten en/of internaliseren
- Focus op arbeidsinkomen, saldo, kostenverlaging

Resultaten: vergelijking scenarios

Wanneer we de geselecteerde ecosystemendiensten in beschouwing nemen (minimale inschattingen), levert het extensieve scenario meer maatschappelijke baten

BOLHUIS BEDRIJFSECONOMISCH

- Geen toverformule!
- Steun overheid is nodig : landbouwsubsidies
- Wetgeving vaak niet aangepast
- Fair inkomen
- Positieve return partner/klanten/community
- Arbeidsplezier
- Elke individueel bedrijfsmodel:
 - Kenmerken bedrijfsleider
 - Kenmerken bedrijf
 - Kenmerken omgeving

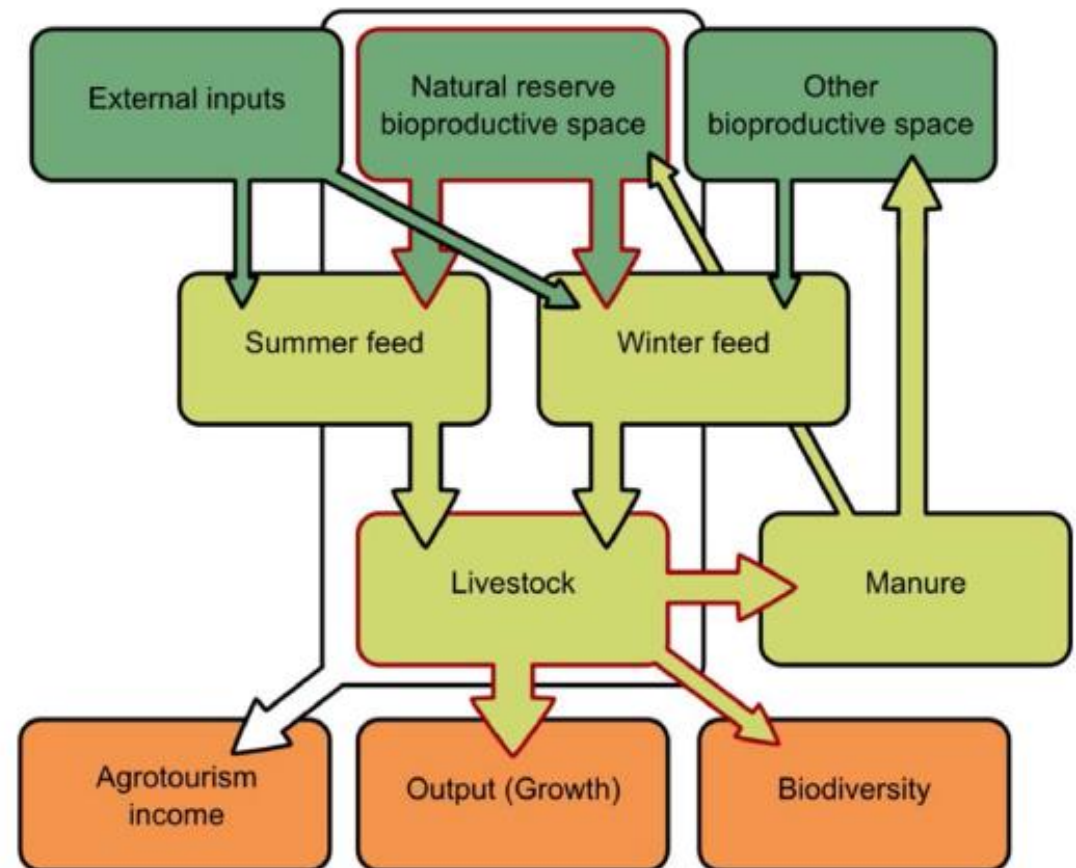

Fig. 3. The livestock production system of the case farm is largely based on feed from a natural reserve.